

บทบาทของครูผู้สอนภาษาบาลีเพื่อสร้างสันติวิถีให้กับสามเณร

THE ROLE OF PALI TEACHERS TO CREATE PEACEFUL MEANS FOR NOVICES

พระมหาสุนทร ธมฺมสุนทร¹ และขันทอง วัฒนประดิษฐ์Phramaha sunthorn Dhammasuntaro¹ and Khanthong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: 6301105029@mcu.ac.th¹

Received 14 June 2023; Revised 31 October 2024; Accepted 31 October 2024.

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอบทบาทของครูผู้สอนภาษาบาลีที่เป็นผู้ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อสามเณร ซึ่งเป็นศาสนายูวทายาทที่จะสืบสานต่อคำสอนของพระพุทธเจ้าผ่านการศึกษาพุทธพจน์ที่ใช้ภาษาบาลีในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่หลักธรรม ทั้งนี้ครูผู้สอนภาษาบาลีนอกจากเป็นผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรมแล้ว บทบาทของครูผู้สอนต้องเป็นครูสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้สามเณรเกิดอธิปไตย 4 ในการศึกษาภาษาบาลี นำพาให้สามเณรน้อมนำคำสอนผ่านการศึกษาบาลีมาสู่การสร้างสันติวิถีในการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและสันติสุขในการเป็นศาสนทายาทสืบต่อไป

คำสำคัญ: บทบาท, ครูสอนบาลี, สันติวิถี, สามเณร

Abstract

The purpose of this article is to present the role of Pali teachers who are closely influenced to novices which is a religious heir who will continue the teachings of the Buddha through the study of the Buddha's words with the Pali language to propagate Dharma principles. In addition to having knowledge and morality, the role of Pali teacher must be an inspirational teacher in order to enrich novices with Four Rddhippada in the study of the Pali language which lead all novices to embrace the study of Pali in order to create a peaceful way of living with goals in continuance of being a religious heir.

Keywords ; Role, Pali teacher, Peace, Novice

บทนำ

สามเณร แปลความหมายตามภาษาบาลี หมายถึง ผู้สืบเชื้อสายของสมณะ และเป็นคำเรียกเด็กชายที่อายุไม่ถึง 20 ปี แต่ดำรงเพศอย่างภิกษุแต่สมทานศีล 10 (Royal Institute Dictionary 2011) กล่าวคือ ไม่ถูกเนื้อต้องตัวผู้หญิง รับอาหารจากการบิณฑบาต ไม่ฉันภัตตาหารยามวิกาล คือ หลังเวลาเที่ยงไปแล้ว และคำเรียกสามเณรมีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยสามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนา คือ พระราหุล กล่าวได้ว่า

พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนชายได้เข้าศึกษาเล่าเรียนคำสอนโดยมิปิดกั้นเรื่องอายุ เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่มาสู่ประเทศไทย ธรรมเนียมหรือค่านิยมในการส่งบุตรหลานชายมาบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนจึงอยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน แม้ว่าปัจจุบันรูปแบบการศึกษาสมัยใหม่ทำให้การบวชเรียนเพื่อศึกษามีจำนวนน้อยลง แต่ก็มิได้เด็กและเยาวชนชายไม่น้อยจากครอบครัวที่ไม่สามารถดูแลบุตรหลานในการศึกษาต่อด้วยทุนทรัพย์และเวลา จึงไว้วางใจที่จะส่งบุตรหลานบวชเรียนในพระพุทธศาสนา

กล่าวได้ว่า รากฐานการศึกษาของไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการกลมกลืนจิตใจและบ่มเพาะคุณธรรม ศีลธรรม ด้วยการศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ยังคงสืบสานรักษาไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นภาษามคธหรือประเทศไทยคุ้นเคยเรียกว่า “ภาษาบาลี” ดังนั้นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ รวมถึงสามเณรที่เข้าศึกษาบวชเรียน คือ การศึกษาภาษาบาลีให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ลึกซึ้ง เพื่อที่จะตรวจสอบพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกให้ถูกต้อง ไม่ให้บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับเดิม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีจึงนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาปัจจุบันมีการจัดการศึกษาบาลีอย่างเป็นระบบ โดยสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงรับผิดชอบดูแล (Hengsakun, P. M., 2021) โดยคัมภีร์พระไตรปิฎกได้ถูกจารึกไว้เป็น “ภาษาบาลี” ทั้งนี้เพื่อให้คงไว้ในการรักษาพุทธพจน์ หรือคำสอนของพระพุทธองค์ไม่ให้คลาดเคลื่อนจากหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงวางแนวทางไว้ การศึกษาภาษาบาลี จึงมีคุณค่าเท่ากับการคงไว้ในการรักษาพุทธพจน์ให้คงอยู่ แต่สำหรับพุทธทายาทที่ต้องสานต่อคำสอนพระพุทธศาสนาการเข้าถึงคำสอนด้วยความเข้าใจภาษาบาลีก็ยังคงเป็นหัวใจสำคัญและเป็นการศึกษาพื้นฐานสำหรับผู้บวชเรียนทั้งภิกษุ สามเณร ดังที่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ (ช่วง วรปุณฺณ) ทรงกล่าวไว้ว่า “การศึกษาภาษาบาลีจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการดำรงอยู่แห่งพระพุทธศาสนา” (His Majesty King Maha Ratchamangalacharn, 2014, page 7) ดังนั้น การจัดการศึกษาบาลีของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสำหรับภิกษุ สามเณร จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งนอกจากสืบสานคำสอนพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นเส้นทางให้ผู้ศึกษาได้ซึมซับและนำหลักคำสอนมาสู่วิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเป็นศาสนาทายาทที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

อย่างไรก็ตามเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนกระแสความเจริญทางเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น ทำให้การจัดการศึกษาเกี่ยวกับภาษาบาลียิ่งยากลำบากที่จะจูงใจให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามาศึกษาบวชเรียนให้มากเหมือนแต่ก่อน มีผลการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนบาลีศึกษาในปัจจุบันหลายด้าน ได้แก่ เนื้อหาของหลักสูตร ครูผู้สอนสื่อการสอน กิจกรรมเสริมการเรียนรู้ ตัวผู้เรียน สถานที่เรียนและการวัดผล (Phra Khru Sripanyavikrom, 2016, 14-26) ผลการศึกษานี้ทำให้ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตและสนใจเกี่ยวกับมิติเรื่องของ “ครู” ผู้สอนในการสอนบาลีศึกษา ในฐานะตัวผู้เขียนเองก็เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาบาลีศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

บทความนี้เพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นบทบาทของครูผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษาคำสอนของคณะสงฆ์นั้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนท่องจำโดยเฉพาะหลักไวยากรณ์ทั้ง 4 เล่ม 8 ภาค เน้นการแปลยกศัพท์, แปลโดยพยัญชนะ, แปลโดยอรรถและสัมพันธ์ประโยคบาลี ซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาคำสอนแบบเดิมไม่ได้เน้นให้ผู้เรียนฝึกทักษะ ฝึกคิด ฝึกวิเคราะห์ ฝึกสังเคราะห์ ฝึกบูรณาการแปลตามตัวบาลีที่อยู่ในตำราเรียนเท่านั้น แต่ครูผู้สอนต้องเป็นต้นแบบและสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้สามเณรสนใจศึกษาคำสอนภาษาบาลีด้วยความตั้งใจยิ่งขึ้น ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์จะเป็นเช่นไร หัวใจสำคัญอย่างยิ่ง คือ ตัวครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี นอกจากเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อยเป็นแบบอย่างให้นักเรียนแล้ว ยังต้องเป็นผู้วางตนให้เหมาะสมกับบุคคล กาลเทศะ โดยไม่มีอคติกับผู้เรียน (Wongsurin, S., 2021, pages 80-82) ดังนั้นหากครูผู้บ่มเพาะศิษย์เป็นเช่นไรศิษย์ย่อมเป็นเช่นนั้น การชี้ให้เห็นทางสว่างของ

การศึกษาภาษาบาลีจะนำพาสันตวิธิตามผู้เรียนจึงอยู่ที่ครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญ บทความนี้จะได้นำเสนอเพื่อให้ผู้อ่านที่สนใจได้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาภาษาบาลีกับสันตวิธิตำเนินชีวิต และหัวใจสำคัญของความเป็นครูที่นอกจากภูมิรู้ ภูมิธรรม ในทางพระพุทธศาสนาแล้วยังต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการศึกษายุคใหม่ เป็นครูสอนบาลีศึกษาที่ก้าวหน้าและทันสมัย และท้ายที่สุดบทความนี้จะนำเสนอบทบาทของครูผู้สอนภาษาบาลีในการสร้างสันตวิธิตให้กับสามเณร ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะช่วยให้เกิดการตื่นตัว ตื่นรู้ เพื่อให้ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้ปรับตัวและสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อสืบสานคำสอนให้ยั่งยืนสืบต่อไป

ความสำคัญของบาลีกับสันตวิธิตำเนินชีวิต

การศึกษาภาษาบาลี หมายถึง หลักสูตรภาษาบาลีในระบบการศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน แบ่งเป็น 3 ระดับ 8 ชั้น คือ เปรียญตรี (ประโยค 1-2 ถึง เปรียญธรรม 3 ประโยค) เปรียญโท (เปรียญธรรม 4 ประโยค ถึง เปรียญธรรม 6 ประโยค) เปรียญเอก (เปรียญธรรม 7 ประโยค ถึง เปรียญธรรม 9 ประโยค) (พระมหาวุฒิ ไกร ปุณณวุฒติ (Punnawutthi, P., 2021, page 6) โครงสร้างการศึกษาภาษาบาลี เป็นภาษาศาสตร์ที่ศึกษาตามกระบวนการ เริ่มจาก อักษรวิธี สมัญญาภิธาน สนธิ นามศัพท์ समाส ตัทธิต แล้วแปลเนื้อหาโดยอรรถ หรือโดยพยัญชนะ จึงนับว่าสำคัญมาก เพราะเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีดั้งเดิมที่คณะสงฆ์ดำเนินการมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบันมีระบบการและระเบียบการอันเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รัดกุมเป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์มีผลของการศึกษาเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปไม่มีเกียรติประวัติและเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่งและถือเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนาที่ใช้พระศาสนา

นอกจากนี้ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังเป็นการเพิ่มวิทยฐานะให้กับสามเณรให้เป็นผู้มีเกียรติมีฐานะสูงขึ้นเป็นผู้มีคุณค่าในสังคมได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์ซึ่งถือเป็นเกียรติอย่างสูงโดยผู้สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตถวายให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกเสด็จประกอบพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม 3 ประโยคประทานพัดเปรียญและประกาศนียบัตรตามเวลาและสถานที่อันสมควรพระภิกษุที่สอบเปรียญธรรม 3 ประโยคเมื่อได้รับพระราชทานทรงตั้งเปรียญธรรมแล้วจะได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้คำว่า “พระมหา” นำหน้าชื่อเดิมได้ส่วนสามเณรใช้คำว่า ป. (เปรียญ) ตามหลังชื่อตัวและนามสกุลได้นับว่าเป็นเกียรติและนำชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูลไม่น้อย (Aphiphunyo, PM. Y., (Sopha), 2022, pages 124-125) และไม่ใช่แต่หนุนส่งความก้าวหน้าและสร้างความน่าเชื่อถือยกย่องในหมู่สงฆ์แล้วสาระสำคัญ คือ เมื่อได้ศึกษาภาษาบาลีอย่างลึกซึ้งซึ่งทำให้ได้ทบทวนหลักคำสอนสำคัญที่เป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในทางที่ดีงามตามหลักมรรคมีองค์ 8 ที่ได้สอดแทรกอยู่ในการศึกษาไวยากรณ์ทั้ง 4 เล่ม 8 ภาค ซึ่งครูผู้สอนต้องศึกษาผ่านการปฏิบัติเพื่อการเป็นแบบอย่างที่ดี

โดยครูผู้สอนนอกจากเข้าในเนื้อหาสาระเพื่อวางกรอบแนวทางการสอนที่สอดรับผู้เรียน ในการบูรณาการหลักมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นสันตวิธิตำเนินชีวิตให้กับสามเณร ด้วยการเริ่มต้นจากสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของขบวนการไฟชีวิตบนเส้นทางการเรียนรู้พัฒนาระดับจิตใจให้เป็นผู้รู้ ตื่น และเบิกบาน ในทางพระพุทธศาสนาก่อนที่จะเข้าถึงตัวการศึกษาหรือพัฒนาที่แท้จริง สัมมาทิฐิเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาความรู้จากด้านในที่เห็นโลกตามความเป็นจริง ทั้งนี้ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ประกอบด้วย การมีกัลยาณมิตร (ปรโตโฆสะ) ซึ่งเป็นปัจจัยด้านสังคมหรือสภาพแวดล้อมที่ดีงาม ได้แก่ ครูผู้สอน เป็นต้น และโยนิโสมนสิการ คือ ปัจจัยด้านความคิดที่เกิดจากตัวบุคคลนั้นๆ โดยเมื่อกล่าวถึง สัมมาทิฐิ หรือ ความเห็นถูกอันเป็นฐานแห่งปัญญาตามหลักไตรสิกขา หลักคำสอนที่สำคัญที่ไม่นำพาชีวิตไปในทางสุดโต่ง คือ ความเชื่อว่า

ามเห็น ความเชื่อมั่นที่ว่า สัตว์มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้บันดาลความเป็นไปในชีวิตด้วยกรรมของตนเอง ชีวิตของหมู่สัตว์จะเป็นไปในทางร้ายหรือดีอย่างไร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจดลบันดาลของสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ หากแต่ขึ้นอยู่กับอำนาจแห่งเจตจำนง หรืออำนาจแห่งการสร้างสรรค์กรรมของมนุษย์นั่นเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทรับกรรมเป็นมรดก มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ เพื่อให้เลวและดีต่างกัน ด้วยประการฉะนี้” และผลแห่งสัมมาทิฐิ คือ การนำไปสู่การปฏิบัติที่มุ่งสู่การพาตนเองพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ทั้งจากชาตินี้ และจนพ้นจากวัฏสงสาร มมาทิฐินอกจากจะเป็นปัญญาในฐานะมรรควิธีแห่งการพัฒนาแล้ว ยังเป็นจุดมุ่งหมายสุดท้ายของการพัฒนาด้วย

การศึกษาภาษาบาลีจึงเป็นหนทางที่จะนำพาให้ผู้เรียนได้ศึกษาเข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างท่องแท้ เกิดปัญญาไปสู่การปฏิบัติ โดยเริ่มต้นจากสัมมาทิฐิของครูผู้สอนที่จะส่งต่อให้กับผู้เรียน คือ สามเณร ทั้งนี้ ครูผู้สอนกับการใช้สัมมาทิฐิความเห็นชอบกับสัมมาสังกัปปะควบคู่กันไป เพราะสัมมาทิฐิกับสัมมาสังกัปปะสงเคราะห์เข้าในอภิปญญาสิกขา ผู้สอนต้องมีแนวคิดใหม่ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้นิยามความหมายว่า “**ทิฐิ**” หมายถึง ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี ความเข้าใจตามแนวเหตุผล ข้อที่เข้ากับความเห็นของตน หลักการที่เห็นสม ข้อที่ถูกต้อง ข้อที่เชิดชูเอาไว้ ความใฝ่นิยม รวมถึงอุดมการณ์ โลกทัศน์และชีวทัศน์ต่าง ๆ ตลอดจนทัศนคติพื้นฐานที่สืบเนื่องมาจากความเห็นความเข้าใจและความใฝ่นิยมเหล่านั้น อีกทั้งผู้สอนกับการใช้สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ควบคู่กันไป สัมมาวาจา วาจาชอบ พุดจาตี พุดหวานขานเพาะเป็นมธรรวาจาพุดจาที่น่าฟังน่าเชื่อถือน่าเคารพพุดจาเป็นหลักการพุดจาอ่อนโยนนักเรียนสามารถนำไปเป็นแบบอย่างได้ สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบชอบด้วยการงานครูอาจารย์ผู้สอนต้องรังสรรค์สร้างงานหรือออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนช่วยคิดช่วยทำทำกิจกรรมร่วมกันดังบทบาลีที่ **“สุขา สงฆสส สามคคี ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะนำสุขมาให้”** ผู้สอนกับการใช้สัมมาวายามะสัมมาสติและสัมมาสมาธิ ควบคู่กันไป สัมมาวายามะ กล่าวคือ พยายามชอบหมายถึง มีมานะพยายามช่วยขวยหาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมจากบาลีไวยากรณ์สอนให้จบสอนให้ครบตามตำราวิชาเรียนหมั่นฝึกฝนทบทวนตลอดเวลา และให้นักเรียนรักษารูปแบบกิจกรรมที่ครูอาจารย์ได้ช่วยสร้างขึ้น เมื่อนักเรียนเรียนรู้เข้าใจในกิจกรรมแล้ว ก็สามารถทำให้การศึกษาบาลีง่ายขึ้น ดังที่พระพรหมวชิรปัญญาจารย์กล่าวว่า การศึกษาบาลีง่าย ที่บอกว่าง่ายเพราะเข้าใจวิชาการ หลักการ วิธีการ ประสบการณ์และสุดท้ายได้ประสิทธิผลการในการศึกษาบาลี (Phra Phromwachirapanyachan, 2566)

เนื้อหาสาระธรรมที่ได้แปลจากตำราวิชาเรียน เช่น ธรรมบท 8 ภาค มีเนื้อหาสาระหลายด้านหลายแง่มุมมองสะท้อนชีวิตได้ ถอดบทเรียนจากการศึกษาได้ เช่นต้องการจะเป็นนักพุด ต้องศึกษาพระสูตร ว่าด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ของพระสาวก สาวิกา ต้องการจะเป็นนักกฤตมาตย์ต้องศึกษาพระวินัยปิฎก ว่าด้วยเรื่องวินัยของพระ ว่าด้วยเรื่องศีล ต้องการจะเป็นพระวิปัสสนาจารย์นักปฏิบัติธรรม ต้องศึกษาพระอภิธรรมปิฎก เรียนรู้จิต เจตสิก รูป นิพพาน ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นแสดงให้เห็นว่าการใช้มรรค 8 ขึ้นอยู่กับผู้สอนว่าสอดแทรกตรงไหนเพื่อให้สอดรับกับการศึกษาบาลีให้ตรงประเด็นเหมาะสมกับหลักสัมมาปฏิบัติที่เป็นการปฏิบัติวางตัวหลักธรรมให้สอดคล้องกับบทเรียน ดังนั้น วิธีทางในการศึกษาภาษาบาลีของสามเณรนั้น กล่าวได้ว่าขึ้นอยู่กับครูผู้สอนบาลี ๆ ต้องเอาใจใส่ใจสามเณรที่เป็นยุวทายาททางศาสนาโดยการใช้ให้ความอบอุ่น อบรมบ่มเพาะหลักธรรมคำสอนให้เขาเห็นความสำคัญของการศึกษาบาลีโดยครูต้องเป็นตัวอย่างให้กับสามเณร ที่สามารถนำเนื้อหาที่ใช้ในการสอนอันได้แก่ เรื่องเล่าพุทธสาวกในธรรมบทที่สะท้อนตัวอย่างวิถีดำเนินชีวิตที่เป็นต้นแบบที่ดีงาม

ตัวอย่างหลักคำสอนสะท้อนสันติวิถีในการดำเนินชีวิตผ่านพุทธสาวก

หลักคำสอนสะท้อนสันติวิถีในการดำเนินชีวิตผ่านพุทธสาวกในพระธรรมบทบางช่วงบางตอน โดยผู้เขียนยกมา 3 ตัวอย่างกรณีศึกษา ดังนี้

เรื่อง พระจักขุบาล หมายถึง ผู้รักษาดวงตา เป็นเรื่องที่สะท้อนธรรม สะท้อนกรรม และการยึดมั่นต่อเป้าหมายในการดำเนินชีวิต โดยการวิเคราะห์ให้เห็นถึงภาพลักษณ์ก็คือ จากการที่ได้ศึกษาชีวประวัติพระจักขุบาล ทำให้เห็นแนวคิดมุมมองของพระจักขุบาลว่า ครั้งหนึ่ง ท่านได้ฟังอนุพุทธิกถาธรรมจากพระพุทธเจ้าว่า ด้วยเรื่อง ทานกถา พรรณนาทาน สีสกถา พรรณนาสีล สักคกถา พรรณนาสวรรค์ กามาทีนวกถา พรรณนาโทษของกาม เนกขัมมานิสังสกถา พรรณนาอานิสงส์ของการออกบวช เพียงเท่านั้น ชีวิตท่านเปลี่ยนไปก็คือกลับไปบ้านยกทรัพย์มรดกทั้งหมดให้น้องชายแล้วกลับไปขอบวชกับพระพุทธเจ้า ๆ ทรงบวชให้เมื่อบวชแล้วขอเรียนวิปัสสนาธุระเพียงอย่างเดียวโดยการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอย่างหนักตลอดไตรมาสด้วยอิริยาบถ 3 ยืน เดิน นั่ง ไม่นอน จนกระทั่งดวงตาแตกวันสุดท้ายปวารณาออกพรรษาท่านบรรลุเป็นพระอรหันต์สูง วิปัสสกะ (ผู้เห็นแจ้งอย่างแท้จริงปราศจากกิเลสเป็นเหตุแห่งความเศร้าหมอง) จากการศึกษาชีวประวัติของท่านทำให้เห็นการพลิกโฉมใหม่ของชีวิตท่านเป็นการแสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้มีจิตใจแน่วแน่เป็นสมาธิภูมิจิตดีเห็นชอบในการดำรงชีวิตสมณเพศ ในส่วนที่ท่านตาแตกนั้นก็เพราะท่านได้ทำกรรมไว้แต่ชาติปางก่อน คือท่านเป็นหมอรักษาดวงตาใส่ยาพิษเข้าดวงของผู้หญิงจนกระทั่งดวงตาของผู้หญิงคนนั้นมีขอบตอมองไม่เห็นแสงสว่างเป็นการสะท้อนให้เห็นกรรมที่ตนทำไว้ จากการที่ได้ศึกษาชีวประวัติของท่านจักขุบาลทำให้ผู้เรียนเห็นแนวคิดชีวิตของท่านว่า ท่านเป็นผู้มีจิตใจเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงแต่ได้ฟังพระธรรมเทศนา ก็สามารถเปลี่ยนความคิดตนเองได้ จะเห็นว่าพระจักขุบาลมีฉันทะมีความพอใจศรัทธาในพระองค์ศรัทธาในคำสอน อีกแง่มุมหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นว่าท่านมีบุพกรรมเก่ามีวาสนาบารมีบรมสั่งสมมามาก

เรื่องของพระสารีบุตรและโมคคัลลานะ สำหรับพระสารีบุตร เป็นต้นแบบของผู้แสวงหาความรู้ตลอดชีวิต จากการศึกษาชีวประวัติพระสารีบุตรเดิมชื่ออุปติสสะ วันหนึ่งไปดุมหฺรสบนยอดเขากับพระโมคคัลลานะหรือโกลิตะ ดูการแสดงละครแล้วพิจารณาว่าไม่เห็นไม่มีสาระแก่นสารอะไรเลยเสียเวลาไปเปล่า ควรที่จะแสวงหาโมกขธรรมดีกว่า (โมกขธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องหลุดพ้น) จึงตั้งกฎีกากันเอาไว้ว่า ใครบรรลุธรรมก่อนจงนำธรรมนั้นมาบอกแก่กันด้วย วันหนึ่งอุปติสสะได้พบพระอัสสชิเถระหนึ่งในปัจจุวัคคีย์เดินบิณฑบาตอยู่พิจารณาเห็นปฏิปทาของท่านแล้วเกิดความศรัทธาปสาทะในอิริยาบถจึงเดินตามไปข้างหลัง เมื่อท่านทำภัตตกิจเสร็จแล้วถามท่านว่า ขอให้พระคุณเจ้าโปรดแสดงธรรมให้ฟังหน่อย พระอัสสชิแสดงว่า “เอ ธมฺมา เหตุปภวา เตสํ เหตุ ตถาคโต อาห เตสญจ โย นิโรธ เหว วาที มหาสมโณติ แปลความว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคต ทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับของธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะทรงสั่งสอนอย่างนี้” จากการศึกษาชีวประวัติท่านสามารถทำให้เห็นว่า ท่านต้องการแสวงหาสัจธรรมชีวิตต้องการบรรลุธรรมต้องการค้นหาความจริงให้กับชีวิต ดังนั้น แสดงว่าท่านเป็นผู้มีปัญญาสามารถเข้าใจบทบาทที่พระอัสสชิแสดงได้ นั่นก็คือ อริสัจ 4 ชอนอยู่ในคำบาลี คือ เย ธมฺมา เหตุปภวา ดังนี้ เป็นต้น เพียงได้ฟังธรรมท่านก็บรรลุเป็นพระโสดาบันได้ และท่านได้เผยแผ่ธรรมะที่ท่านได้ฟังแล้วนำไปบอกเพื่อนรักคือโกลิตะจนได้บรรลุธรรมด้วย ดังนั้น ชิวประวัติของท่านน่าสนใจ ผู้ศึกษาหรือนักเรียนบาลีได้ทั้งประโยชน์จากการศึกษาบาลี และได้ประโยชน์จากการที่ศึกษาประวัติของท่านทั้ง 2 และท่านทั้ง 2 นี้ ยังไม่หยุดอยู่เพียงเท่านั้นยังค้นคว้าที่จะบรรลุธรรมขั้นสูงสืบไป ดังนั้นปฏิปทาของท่านทั้ง 2 นั้น ผู้เรียนบาลีควรนำมาเป็นตัวอย่างประยุกต์ใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจใฝ่เรียนใฝ่รู้บาลีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป สำหรับพระโมคคัลลานะ เป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติทำให้เกิดความสำเร็จ เมื่อโกลิตะได้รับการฟังธรรมจากอุปติสสะแล้วก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน แสดงให้เห็นทั้งท่านนี้เป็นผู้ความฉลาดมีสติปัญญาดีสามารถบรรลุธรรมได้เร็ว กล่าวได้ว่า การที่จะเข้าใจ

เรื่องราวต่าง ๆ จากธรรมบทก็ดี มังคลัตถปิฎกก็ดี อย่างนี้เป็นต้นก็สืบเนื่องมาจากการศึกษาหลักไวยากรณ์อย่างชำนาญโดยเข้าใจได้อย่างชัดเจนถึงบทบาทที่ปรากฏในตำราเรียนในยุคปัจจุบันนี้การเป็นครูผู้สอนหรืออาจารย์ต้องประกอบด้วยหัวใจของการเป็นครู-อาจารย์อย่างแท้จริง กล่าวโดยสรุปว่า การศึกษาบาลีทำให้เห็นเส้นทางวิถีดำเนินชีวิตของพุทธสาวกที่ผู้ศึกษาจะได้รับการบ่มเพาะตัวแบบที่ดีงามและน้อมนำตนมาสู่สันติวิถีในการดำเนินชีวิตตามหลักมรรคมงคล 8 ดังที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างมา ทั้งนี้ครูผู้สอนจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง แต่การเป็นครูที่ดีได้นั้นหัวใจสำคัญของการเป็นครู คือ ความเป็นกัลยาณมิตร

หัวใจสำคัญของการเป็นครู

ในการศึกษาพุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญกับครูด้วยการยกย่องว่าครูมีพระคุณยิ่งกว่าพ่อแม่เพราะสามารถยกดวงวิญญาณของเด็กให้สูงขึ้น ๆ เกินกว่าที่พ่อแม่จะทำได้ เป็นผู้สอนเด็กให้การเรียนรู้ด้วยการเป็นผู้นำทางวิญญาณเพื่อจะได้ดำรงตนอยู่ในโลกนี้ได้ได้อย่างมีความสุข ดังที่พุทธศาสนิกชนย้ำว่า “ธรรมชาติ ต้องการให้ครูมีอยู่ในโลก เพื่อคุ้มครองโลก, ต้องการให้ครูทำหน้าที่ของครูอย่าง ถูกต้อง คือ ยกวิญญาณของมนุษย์ให้สูงแล้วโลกเราก็จะมีความสุข” (Bhikkhu B., 2543) ได้แนวคิด “วิญญาณความเป็นครู” ของพุทธศาสนิกชน ๆ ได้ทำบทบาทหน้าที่ “ครู” โดยเป็น ผู้นำทางด้านสติปัญญา ท่านศึกษาค้นคว้าอย่างหนักด้วยตนเอง, สอนและพัฒนา ศิษย์รวมทั้งผู้สนใจให้เกิดความเจริญองกวมทางปัญญา, เพื่อยกระดับวิญญาณของศิษย์ให้สูงสมกับคำว่า “มนุษย์” อย่างสุดกำลังสติปัญญาและความสามารถ ของท่าน ๆ ได้รับการยกย่องในฐานะปูชนียาจารย์ของสังคมไทยและในฐานะ กัลยาณมิตรของศิษยานุศิษย์ ท่านประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและกระตุ้นเตือนศิษย์ให้ระลึกอยู่เสมอว่า “ไม่ทำตามที่สอน อย่างอ่อนแอเรียก อาจารย์” ด้านการสอนนั้นท่านใช้วิธีการสอนที่หลากหลายตามพุทธวิธีโดยชี้แจงให้เห็นชัดเพื่อให้ศิษย์ได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง, ไม่เกิดความเบื่อหน่าย, มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใสและอยากปฏิบัติตามสามารถเห็นธรรมและเข้าถึงพุทธธรรม ตามอุปนิสัยและบารมีของแต่ละคน ท่านได้แสดงธรรมเทศนา, ปาฐกถา และหนังสือไว้ มากมาย ในส่วนของผลงานด้านการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาครูและเด็ก ด้านความรู้คู่คุณธรรม และการสอนธรรมะเผยแพร่พุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจ ของมนุษย์ในบทบาทของครูของพุทธศาสนิกชนนั้นจะเห็นได้ว่า เกิดจากคุณลักษณะของวิญญาณความเป็นครูที่มีอยู่ในตัวท่านเองโดยได้รับอิทธิพลมาจาก ทางความคิดและการทำงานมาจากพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระบิดาของครูทั้งหลาย ทำให้ท่านมุ่งมั่นสอนธรรมะให้กับบุคคลทั่วไปด้วยวิญญาณความเป็นครู ที่สูงยิ่งโดยมิได้หวาดหวั่นเกรงกลัวหรือย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคและภัยต่าง ๆ จากทุกด้านที่รุมเร้าเข้ามาทำให้เสียกำลังใจหรือความตั้งใจในการทำงานแม้แต่น้อย (Phiwthongngam, S., Phatcharittikunkul, A.,2022) อนึ่ง การที่พระพุทธองค์ผู้เป็นบรมครูของครู เป็น “ผู้ยกระดับวิญญาณ ของมนุษย์” โดยพระองค์ทรงรู้จักมนุษย์และส่วนที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เป็นอย่างดี อันเห็นได้จากการสอนธรรมะให้กับบุคคล 4 ประเภทซึ่งอุปมาเหมือนบัว 4 เหล่า ให้พ้นทุกข์และมีความสุขดังที่ปรากฏในอุคคฆฏิถุญสูตรนั้น การทำหน้าที่ครูดังกล่าวของพระบรมศาสดาตลอดพระชนม์ชีพได้นั้นแสดงให้เห็นถึงการมีวิญญาณความเป็นครูที่ถึงพร้อมด้วยพระวิสุทธิคุณ, พระปัญญาคุณและ พระมหากรุณาธิคุณอันเปี่ยมล้นโดยการอนุเคราะห์และสงเคราะห์สัตว์โลก พระองค์ได้ทำหน้าที่ครูด้วยวิญญาณอันสูงส่งต่อการยกระดับวิญญาณของสรรพสัตว์ผู้มีปัญญา, วาสนา บารมี และอุปนิสัยยังพร่องอยู่ และมีจิตใจถูกครอบงำด้วยกิเลสให้สามารถเข้าถึงธรรมะหรือบรรลุดรรชนีได้ ครูจึงเป็นผู้ที่หนักแน่นทางธรรมและภูมิรู้ในการถ่ายทอดการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียน

กล่าวได้ว่า ครูคือกัลยาณมิตรของศิษย์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 องค์คุณของกัลยาณมิตร, คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญในที่นี้

มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญคือ 1) ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ถาม 2) ครุ นำเคารพ ในฐานะประพาสสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย 3) ภาวนีโย นำเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ 4) วตตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนกขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว 6) คมภีรณจ กถ กตตา แดงเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป 7) โน จภูฏาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอธรรม คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

เมื่อมาถึงความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งเทคโนโลยี จึงทำให้วิธีเรียน วิธีสอน และสื่อการสอนเปลี่ยนแปลงไป ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้สามารถสร้างหรือผลิตสื่อการสอนที่ใช้วิทยาการสมัยใหม่ และสามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้นานขึ้น เช่น สื่อผสม (Multimedia) เป็นต้น ครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนมาเป็น “ผู้สนับสนุนหรือผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยนักเรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้นหรือที่เรียกว่าการสอนแบบยัดนักเรียนเป็นสำคัญ สอดรับกับแนวคิดแนวคิดครูพันธุ์ C กล่าวคือ ในยุคโลกาภิวัตน์ ครูผู้สอนต้องมีการปรับตัวโดยใช้แนวทางการเป็นครูพันธุ์ C โดยปรับเปลี่ยนวิธีการสอน ซึ่ง C-Teacher เป็นครูผู้สอนที่มีทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนในอนาคต คือ 1) C-Content ก็คือ ครูเชี่ยวชาญเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบในการสอน 2) C-Computer (ICT) Integration ครูควรที่จะมีการฝึกฝนทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ (ไอซีที) ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน 3) Constructionist ก็คือ ครูผู้สร้างสรรค์ ครูผู้สอนที่เป็นผู้สร้างสรรค์ลงมือผลิตชิ้นงานต่างๆ เช่น งานศิลปะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการเขียนโปรแกรมอื่น ๆ 4) Connectivity ก็คือ การที่ครูผู้สอนมีทักษะในการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน 5) Collaboration ครูมีความสามารถในการเรียนรู้แบบร่วมมือกันกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะในบทบาทของการเป็นโค้ช ทักษะสำคัญของการเป็นโค้ชหรือที่ปรึกษาที่ดีนั้น ได้แก่ การสร้างฐานการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างเหมาะสม 6) Communication ก็คือ การที่ครูผู้สอนมีทักษะในการสื่อสารกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เฉพาะการพัฒนาให้เกิดทักษะของเทคนิคการสื่อสารที่ดี เช่น การอธิบายด้วยคำพูด 7) Creativity หมายถึงการที่ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ออกแบบกิจกรรมใหม่เพิ่มเติมให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุปว่า หัวใจสำคัญของครูนอกจากมีความเป็นกัลยาณมิตรตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว ครูสอนภาษาบาลียุคใหม่ยังต้องพัฒนาให้เป็นครูพันธุ์ C ที่จะทำให้การเรียนการสอนภาษาบาลีได้เข้าถึงผู้เรียนได้ยิ่งขึ้น บทบาทของครูจึงมีความสำคัญกับการพัฒนาสันติวิถีให้กับสามเณร

บทบาทของครูผู้สอนภาษาบาลีเพื่อสร้างสันติวิถีให้กับสามเณร

บทบาทหน้าที่ของความเป็นครูอาจารย์ต้องเป็นต้นแบบคือเป็น ไอดอล ให้กับนักเรียนกับการเป็นต้นแบบสันติวิถีให้กับสามเณรโดยการถ่ายทอดองค์ความเหล่านี้อคือ **ครูสร้างแรงบันดาลใจให้สามเณรมีอิทธิบาท 4 ในการศึกษาภาษาบาลี** ซึ่งควรใช้กิจกรรมเข้ามาเสริมสร้าง สร้างแรงกระตุ้น วิถีช่วยให้นักเรียนค้นพบแรงบันดาลใจของตัวเองเมื่อพูดถึงแรงบันดาลใจ แรงบันดาลใจ หมายถึง ความสามารถในการตั้งเป้าหมายในอนาคตและในขณะเดียวกัน ก็รักษากำลังใจในปัจจุบันขณะเพื่อที่จะก้าวไปสู่เป้าหมายนั้นได้นักเรียนหลายคนมีความฝันที่ยิ่งใหญ่ว่าโตขึ้นอยากจะทำอะไร เช่น จะเป็น อยากจะเป็นครูพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นเจ้าอาวาส แต่ก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรถึงจะไปสู่จุดนั้น ความฝันสำหรับอนาคตเป็นสิ่งที่สำคัญ แต่ถ้าหากว่าขาดการวางแผน ฝันก็จะเป็นแค่ฝันเพราะการฝัน กับการลงมือทำเป็นคนละเรื่องกันใน

ขณะที่นักเรียนบางคน ทำงาน ทำการบ้านที่ได้รับมอบหมายได้อย่างดี ขยัน ตั้งใจเรียน แต่ก็ไม่รู้ตัว ตัวเองขยัน ตั้งใจเรียน หรือ ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อไปสู่จุดใดเคล็ดลับที่สำคัญ สำหรับ ครูอาจารย์ต้องพยายาม ช่วยนักเรียนให้ค้นหาแรงบันดาลใจสำหรับเขาให้เจอซึ่งปัจจัยเหล่านี้ จะช่วยในการสร้างแรงบันดาลใจสำหรับ นักเรียน ด้วยการทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และทำให้เห็นถึง เป้าหมายในการเรียนรู้โดยการมอบหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่สนใจเพื่อนำมาต่อยอดพัฒนาตนเอง

สำคัญที่สุด คือ สามเณรต้องรับรู้ว่าเขามีคุณค่าและมีคนที่รักเอาใจใส่ห่วงใย การสร้างความ สนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น จะทำให้กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและความคิดสร้างสรรค์ หาก สามเณรไม่ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ก็จะรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน ในทางกลับกันหาสามเณรที่มีส่วนร่วมใน การเรียนรู้ จะกล้าที่จะผจญภัย กล้าที่จะเสี่ยงและไม่กลัวที่จะผิดพลาด การมอบหมายให้สามเณรมีหน้าที่มี ความรับผิดชอบในงานที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม จะทำให้ตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและทำให้ ได้รับรู้ถึงความสำคัญของบทบาทและหน้าที่ของตัวเอง ที่สามารถทำได้ในตอนนี้และงานที่ต้องรับผิดชอบซึ่ง เหมาะสมกับวัยจะช่วยสามเณรให้ได้ค้นพบความถนัดของตัวเองอีกด้วย ปัจจัยทั้งสามนี้ จะช่วยสร้างแรง กระตุ้นให้สามเณรมีความขยันขันแข็งในการเรียนรู้ มีความพยายามที่จะพัฒนาตนเองและค้นพบแรงบันดาลใจ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคต เมื่อสามเณรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างจริงจังแล้วว่าเป็นผู้ถือธรรม 4 ประการอยู่ในใจซึ่งอิทธิบาทนั้นก็คือ อิ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่ง หมาย ได้แก่ ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนา จะทำ ให้ได้ผลดียิ่ง ๆ

ขึ้นไป วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ ท้อถอย จิตตะ หมายถึงความว่า ความคิด ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจ ให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป และวิมังสา ได้แก่ ความไตร่ตรอง หรือทลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจ ตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น (Phra Phromkunaphon (P.A. Payutto), 2005, page 160) ซึ่งผู้เขียนนำเสนอบทบาทของครูผู้สอนในการ เสริมสร้างให้ผู้เรียน คือ สามเณรมีอิทธิบาท 4 ในการศึกษาบาล ดังนี้

1.ฉันทะ แห่งอิทธิบาท 4 คือ ความพอใจ รักใคร่ เต็มใจ และฝึกใฝ่ในการศึกษาบาลอยู่เสมอ ทุ่มเท ความสามารถ และปรารถนาเพื่อที่จะศึกษาเล่าเรียนบาลีนั้นให้ดีที่สุด ด้วยการรักในการศึกษาของตน ชอบใน การศึกษาของตน การศึกษาบาลีนี้นี้หมายถึง สิ่งที่เราทำ ผู้ใดมีการศึกษาอะไรแล้วมีความรักใคร่พอใจใน การศึกษานั้น เรียกว่า มีฉันทะ สอดคล้องกับองค์ประกอบของฉันทะ 1) ความยินดีในสิ่งที่ทำ นั้นๆ 2) ความ พอใจในสิ่งที่ทำ นั้นๆ 3) ความเต็มใจในขณะที่ทำสิ่งนั้นๆ 4) ความมีใจรักในขณะที่ทำสิ่งนั้นๆ 5) ความอยาก หรือฝึกใฝ่ที่จะทำสิ่งนั้นๆให้บรรลุถึงจุดหมาย

2.วิริยะ แห่งอิทธิบาท 4 คือ ความเพียรพยายามความอดุสาหะและมานะบากบั่นที่จะทำงานหรือทำ สิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีที่สุด ไม่ท้อถอยเมื่อเกิดอุปสรรค และความยากลำบากต่างๆ ด้วยการมองปัญหาหรืออุปสรรค ที่ขัดขวางต่อการทำสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ท้าทาย และต้องเอาชนะให้สำเร็จ วิริยะ เป็นความเพียรที่ประกอบความดี มี ความขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อถอย เป็นเครื่องพุงความพอใจไม่ให้ท้อถอยในการทำงาน เพราะว่างานทุกชนิด มักจะง่ายตอนคิด แต่มักจะติดตอนทำจึงจำเป็นต้องใช้ความพยายามเรื่อยไปจนกว่าจะสำเร็จตามความพอใจที่ ปลูกไว้สอดคล้ององค์ประกอบของวิริยะ 1) ความเพียรในการทำสิ่งนั้นๆในทางที่ถูกตามเหตุและผลภายใต้

พื้นฐานตามหลักคุณงามความดี 2) การมีความกล้า และความแน่วแน่ที่จะทำในสิ่งนั้นๆ 3) การไม่ละทิ้งซึ่งการทำงานหรือสิ่งที่กำลังทำอยู่ 4) การความอดทนและอดทนต่อความยากลำบากอย่างเป็นนิจ

3) **จิตตะ** แห่งอิทธิบาท 4 คือ การเอาใจใส่ และให้ใจจดจ่ออยู่กับอยู่กับสิ่งที่ทำ มีสมาธิมั่นคงอยู่กับการศึกษาบาลีไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ และศึกษาบาลีนั้นด้วยความตั้งใจที่จะให้การศึกษาสำเร็จ ไม่เอาใจใส่กับการศึกษาบาลีที่ตนศึกษาสอดคล้องกับองค์ประกอบคือ 1) มีความสนใจในสิ่งที่จะทำนั้นอย่างจริงจัง 2) การเอาใจใส่ในขณะที่กระทำสิ่งนั้นๆ 3) การมีใจที่เป็นสมาธิในขณะที่กระทำสิ่งนั้นๆ 4) การมีจิตใจมุ่งมั่นและแน่วแน่ในขณะที่ทำสิ่งนั้น ๆ

4. **วิมังสา** แห่งอิทธิบาท 4 คือ การสอบสวน ไตร่ตรอง และพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่กำลังทำนั้นๆ รวมถึงการรู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้น และรู้จักคิดแก้ไขปรับปรุงการศึกษาพัฒนาการศึกษาบาลีให้ก้าวหน้าอยู่เสมอสอดคล้องกับองค์ประกอบที่ว่า 1) การใช้ปัญญาคิด วิเคราะห์ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรือระหว่างปฏิบัติในสิ่งนั้นๆ 2) การใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ในสิ่งนั้นๆ ตามครรลองคลองธรรม 3) การแก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่อง และพัฒนาในสิ่งนั้นๆ ด้วยปัญญา

สรุป

สรุปการศึกษาบาลีนับเป็นการสืบทอดสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาโดยผ่านบุคลากรซึ่งเป็นศาสนทายาทก็คือสามเณร ในการศึกษาบาลีโดยการศึกษาตามระดับชั้นเริ่มจากไวยากรณ์บาลีเป็นหลักและนำไปสู่การแปลธรรมบท มงคลกถาปิณี สมันตปาสาทิกา วิสุทธิมรรค อภิธัมมัตถวิภาวินี ตามลำดับชั้นการศึกษา กล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาตั้งแต่ชั้นไวยากรณ์ จนถึงเปรียญธรรม 9 ประโยคหรือกล่าวให้ย่อก็คือการศึกษาพระไตรปิฎกนั่นเอง ในการศึกษาบาลีนี้ทำให้ผู้เรียนได้รู้ซึ้งประวัติพระสาวกสาวิกาคณะสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยการผสมนำเอาหลักมรรค 8 ซึ่งรวมลงในไตรสิกขา คืออภิสลสิกขา อธิจิตตสิกขา และ อธิปัญญาสิกขา บทบาทของครูที่ใช้หลักการครุพณ C กิจกรรมผสมผสานกับหลักคำสอนอิทธิบาท 4 และแนวคิดทฤษฎี เทต นัสโอม มาใช้ในที่นี้มุ่งเน้นความสำเร็จด้านกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดความแรงบันดาลใจกระตุ้นเตือนให้มีใจรักในการศึกษาบาลีเกิดความมานะพากเพียรพยายามมีใจจดจ่อต่อการศึกษาบาลีมีปัญหาเป็นเครื่องพิจารณาครอบรอบรอบรู้มีความละเอียดในการศึกษาบาลีว่าการศึกษาบาลีนั้นทำให้ได้รู้เข้าใจแก่นคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยผ่านการศึกษาบาลี จะเห็นว่านักศึกษาบาลีที่ประสบความสำเร็จได้โดยไม่ยากในการการศึกษาบาลีแต่ละชั้นนั้นก็เพราะใช้หลักอิทธิ ๔ เป็นตัวขับเคลื่อนให้การศึกษาบาลีดำเนินไปสู่จุดหมายตามเป้าประสงค์ กล่าวได้ว่าหลักการทางพระพุทธศาสนามีอยู่ ๓ อย่างคือ ปรีชาคือการศึกษาล่าเรียนในสาขาวิชาที่ตนเองศึกษาอย่างถ่องแท้ชัดเจนมีเป้าหมาย ปฏิบัติดำเนินการการศึกษานั้นด้วยใจที่มุ่งมั่นขวนขวายไขว่คว้าให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจในบทเรียน เมื่อรู้เมื่อเข้าใจดีแล้วก็นำไปสู่ปฏิเวธหมายถึงรู้แจ้งแทงตลอดในการศึกษาบาลีที่ตนลงมือศึกษาล่าเรียนก็คือสอบผ่านทุกชั้นประโยคตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 จนถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค กล่าวได้เป็นผู้ใช้อิทธิบาท ๔ เป็นรู้ว่าเวลาไหนควรใช้ฉันทะใช้วิริยะใช้จิตตะและใช้วิมังสาในการศึกษาบาลีหาความใส่ตนให้จงได้

References

Royal Institute Dictionary, B.E. 2 5 5 4 . [Online]. Available: <https://dictionary.orst.go.th/>. [Accessed: June 3, 2023].

- Phra Maha Kantinan Hengsakul. "The Study of Pali Studies in the Context of Ethnographic Meta-analysis." *Journal of Innovation in Educational Management and Research*, vol. 3, no. 2, July 2021, pp. 93-104.
- Somdet Phra Maha Ratchamangalacharn (Chuang Varapunyo). (2014). *The 2nd Pali Examination of the Central Division*, 2013, Bangkok: Athorn Printing, p. 7.
- Phra Khru Sripanya Wikoram. (2016). "Models of Pali Education in Thai Society." *MCU Buriram Academic Journal*, vol. 1, no. 2, July-December 2016, pp. 14-26.
- Sayan Wongsurin. "The Management of Pali Studies: A Case Study of Wat Chuchitdhammaram School, Ayutthaya." *Raiphiphanni Research Journal*, vol. 13, no. 1, pp. 80-82.
- Phra Maha Wutthikrai Punnawuttho (Jaempan). *Lessons Learned from Successful Pali Language Teaching at Wat Molilokayaram School, Bangkok*, 2021, p. 6.
- Phra Maha Yod Abhipunyo (Sopa). "Successful Pali Studies Teaching." *Journal of Roi Kaensarn Academi*, vol. 7, no. 2, February 2022, pp. 124-125.
- Phra Maha Sombun Wutthikaro. "The Role of Right View in Guiding Life and Society." [Online]. Available: <https://www.mcu.ac.th/article/detail/521>.
- Phra Phrom Wachirapanyachan. "Dhamma Speech." *Meditation Center of Wat Nimmarnradhi, Ratchaburi Province*, February 9, 2023.
- Buddhadasa Bhikkhu. (2000). *Perfect Education*. Bangkok: Sukkapapjai, p. 225.
- Somjet Phiwthongngam, and Atthakorn Phatrachittikornkul. "Buddhadasa Bhikkhu and the Development of the Teacher's Spirit." *Panidhan Journal*, vol. 18, no. 2, July-December 2022, pp. 55.

